

NORDMANNNSGR[🌲]N GROR BEDST I KAUKASUS, og som juletræ bedst i Danmark

Siden 2013 har jeg lavet forsøgsplantninger med nordmannsgran til juletræer i Georgien. Jeg tænkte, at her hvor træet vokser naturligt, måtte man kunne udvikle de smukkeste juletræer i Europa. Sandheden er en helt anden.

☰ TORBEN RAVN, SKOVFOGED OG NATURVEJLEDER

Det er utrolig svært at lave prima træer i nordmannsgranens hjemland.

Georgien har næsten ingen juletræsplantager. Man skover nordmannsgran-juletræer i områder med naturlig selvforyngelse, og det er for øvrigt ulovligt. Men træerne sælges helt åbenlyst på markederne i de større byer. Her er der tale om C-træer.

Hvis man skal købe prima træer, må man købe importerede træer. Det hedder sig, at disse træer kommer fra Holland. Sagen er nok, at grossisten kommer fra Holland, mens træerne kommer fra Danmark.

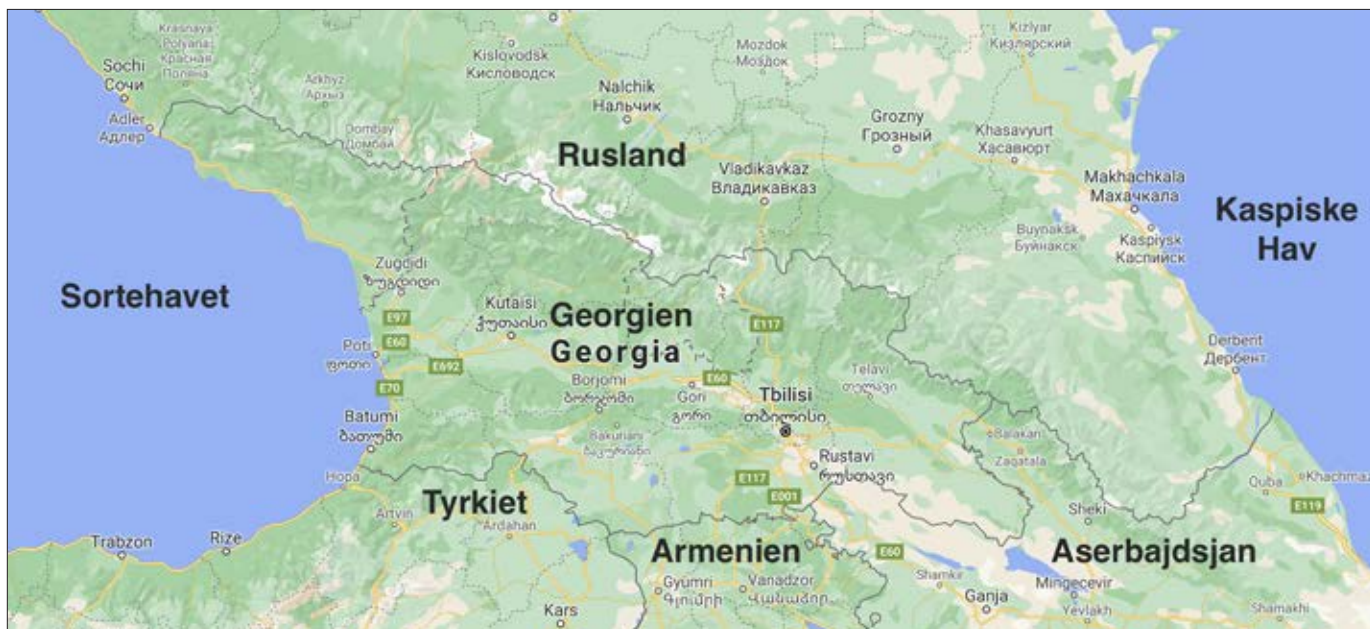
At plante nordmannsgran for at høste juletræer har georgierne hverken viden, kapital eller tålmodighed til.

Der var dermed intet grundlag for mig at opbygge en juletræsproduktion på. Jeg måtte starte forfra.

En mand på stedet

Først skulle jeg have uddannet en medarbejder som med tiden skulle være min mand på stedet. Jeg kendte Zurab Manvelitze fra Batumi. Han var dendrolog ved Batumi Botaniske have, hans kone Natella var professor i botanik ved universitetet i Batumi. Zurabs gamle far var tidligere skovbrugsminister i delstaten Adjara.

Zurab havde en søn Kartlos på dengang 24 år. Han boede da i München og ville gerne studere skovbrug i Tyskland. Han manglede en praktikperiode for at kunne kvalificere sig. Jeg gav ham en praktikplads i efteråret 2013. Han kom til at arbejde hos mig i Plantningsselskabet, hos min kollega Per Maigaard Jensen samt hos HedeDanmark på Brøndlundgaard. Senere fik han også mulighed for at

Kaukasuslandene med Georgien i midten.

arbejde hos Manfred Graf, formand for juletræsproducenterne i Baden-Württemberg, samt hos en juletræsproducent i Østrig.

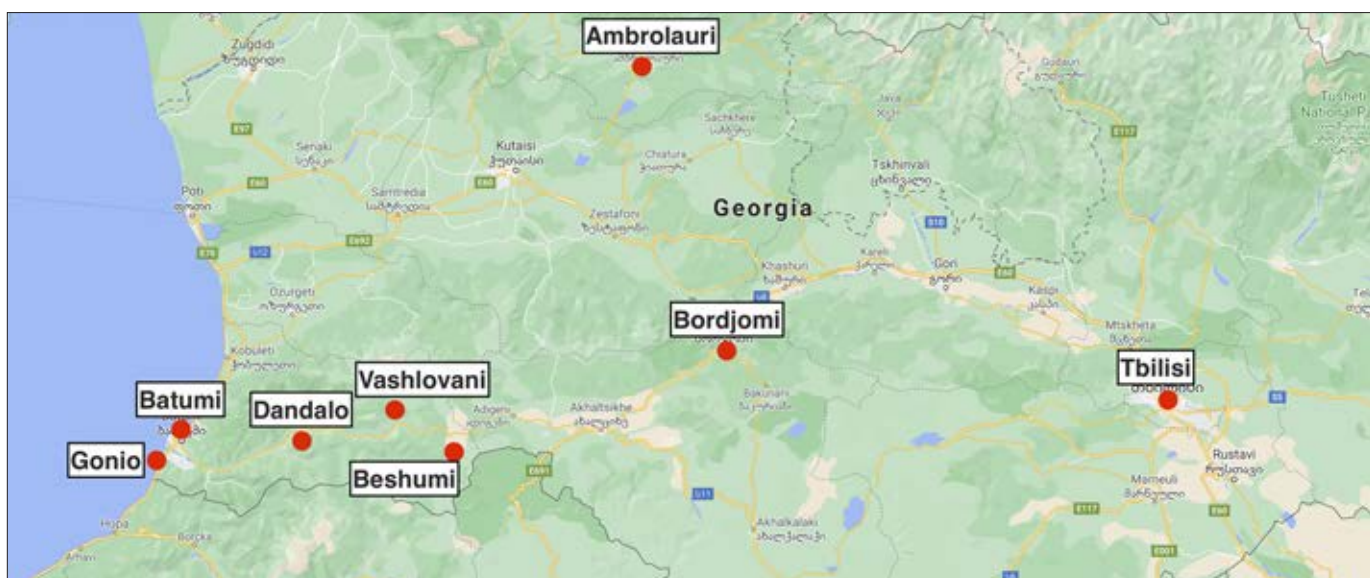
Kartlos kom så til at studere 5 år i Freiburg. Her lavede han en markedsundersøgelse for mig og skaffede mig en god kunde. Samme år lavede han også en markedsundersøgelse i Georgien, som viste, at der var stor interesse for naturlige træer og her gerne af træarten Sotti, som nordmannsgran hedder lokalt.

Et sted at plante

Mens jeg fik uddannet Kartlos, startede vi prøveplantninger i delstaten Adjara. Området ligger langs grænsen mellem Tyrkiet og Georgien i lille Kaukasus. Her er rigelig nedbør, det er Kartlos' hjemegn, og der er et godt marked

Kartlos Manvelitze, min mand i Adjara.

Den autonome region Adjara ligger på grænsen mellem Tyrkiet og Georgien.

Naturlig foryngelse i Beshumi, 2000 m over Sortehavet. Optimal vækst, men på grund af tidlig snedække ikke velegnet til juletræsdyrkning.

for nordmannsgran-juletræer i Havnebyen Batumi ved Sortehavet.

Spørgsmålet var så, hvor i Adjara det ville være bedst at plante. Klimaet varierer meget fra Gonio (0 m over havet), hvor vi lavede vor første plantning (25 stk.) i en tidligere hønsegård, til Dandalo (400 m over havet), hvor vi lavede vor anden plantning (100 stk.) i en vingård, til Vashlovani (1000 m over havet), hvor vi lavede vor sidste plantning (25 stk.) i en køkkenhave.

Nordmannsgran gror naturligt i Adjara i 2000 meters højde i Besumi. Denne forekomst er kendt i Danmark, men ikke for en særlig god kvalitet, den minder mest af alt om de tyrkiske provenienser. Vi undlod en prøveplantning i Beshumi, hvor vinteren allerede indfinder sig i oktober og ofte med 2 meter sne. I Vashlovani kommer vinteren omkring 1. december, og det vil så kræve skovning af juletræerne primo november og transport væk fra kulturen inden snedække. I Dandalo er der sjældent problemer med sne og heller ikke i Gonio helt nede ved Sortehavet.

Fritgående køer er det største problem i Georgien, hvis man vil dyrke juletræer. De kan komme igennem enhver hegning, og ofte får de hjælp at deres ejer, hvis han ser mulighed for græsning. Vi valgte derfor at anlægge vore 3 prøveplantninger på steder, hvor de var beskyttede.

Resultatet

Over 8 år har Kartlos og jeg nu fulgt vore plantninger, det første juletræ fra Dandalo, har fået mulighed for at holde jul hos familien Manvelitze i Batumi.

Zurab Manvelitze, dendrolog og far til Kartlos, besøgte Langesømessen i 2015. Her er det fra venstre mod højre: Professor Termal fra Universitetet i Artvin i Tyrkiet, Zurab Manvelitze, Torben Ravn, professor Chal Landgreen fra Oregon Universitet i USA samt ægteparret Kari og Jim Puffer, som er juletræsproducenter i Oregon, USA.

7-årig nordmannsgran plantet i Vashlovani, ca. 1000 meter over havet. Den blev plantet som en dækrodsplante, afstamning Borjumi.

I Vashlovani har jeg efter 8 års søgning fundet den lokalitet, som jeg tror på. Her planlægger jeg at tilplante en lille mark på ca. 1 ha i foråret 2022. I oktober 2021 laver jeg en forpagtningsaftale.

GRUNDLAGET FOR ÆGTE VÆKST

- Kom et skridt foran- start dine pyntegrønts- og juletræskulturer med kvalitetsplanter
- Vi tilbyder et bredt udvalg af arter og provenienser af barrodsplanter

Ring og få en planteskak eller kig forbi

Holm's Planteskole
 Fjeldgårdsvej 25 · 9750 Østervrå · Tlf. 98 95 16 99
 holmplant@holm.mail.dk · www.holmsplanteskole.dk

ASM
 ØSTERVANG^{ApS}

ASM ØSTERVANG giver dig en bred vifte af muligheder at vælge imellem, indenfor skovbrug, til konkurrencedygtige priser. Du er naturligvis velkommen til at kontakte os, for yderligere oplysning eller for at få tilsendt prospekt.

NY HYDRAULISK PÆLEHAMMER

- ★ Netmaskine
- ★ Hegnsudruller
- ★ Plantemaskine: 1- 2- eller 3-rækkes
- ★ Pallegafler
- ★ 8 m. transportvogn med hydrauliske slidsker
- ★ Spidser
- ★ Enarmet sprøjte
- ★ Hydraulisk pælehammer
- ★ Hydraulisk pælebor
- ★ Stærk 1-rækket plante-maskine til plantning i gamle juletræskulturer – fås nu også som 2, 3 og 4-rækket med hydraulisk justerbar rækkeafstand

NYHED Hegnsudruller med hydraulisk luk

ASM ØSTERVANG · www.asm-ostervang.dk
 Tlf. 9856 5250 · asm@asm-ostervang.dk · Terndrupvej 28 · Astrup · 9510 Arden

Mine første træer fra Danmark til markedet i Tbilisi i Georgien.

Vores konklusion er nu klar:

1. Den bedste lokalitet for dyrkning af nordmannsgran-juletræer i Adjara er Vashlovani, 1000 meter over havet. Her gror træerne godt, det er muligt at producere gode standard træer, men ikke træer af dansk kvalitet. Det kan man efter min opfattelse ingen steder i Georgien.
2. Træerne i Gonio kunne ikke klare sig i det subtropiske klima. Mange af dem døde.
3. Træerne i Dandalo klarede sig, men ikke til mere end B-træer. Der var for tørt og solrigt. Træer i skygge klarede sig bedre end på åbent land, hvor de fik korte og gule nåle.

Den næste plan

I oktober 2021 tager jeg så til Georgien igen, denne gang for sammen med Kartlos at besøge nogle marker i Vashlovani, som vi har fået tilbudt. Vi håber at lave en forpagtningskontrakt over 10 år, og vi håber at aftale opsætning af hegn med en lokal landmand og frem for alt tilsyn med hegnet.

Det er så planen at lave en plantning på ca. 1 ha i foråret 2022. Jeg vælger nok her dækrodsplanter, for de kan så komme med en hollandsk grossist til Georgien fra Danmark. Jeg vil plante Silkeborg Nordskov. Der vil blive tale om en økologisk produktion, arbejdskraft til renholdelse koster ingenting. Gødning vil blive tilført i form af husdyrgødning, ligeledes udbragt med håndkraft.

GØDNING TIL JULETRÆER

Organisk gødning baseret på recirkulerede genanvendte animalske råvarer

Øgro 10-3-1 | ØgroTree

Læs mere på www.Øgro.dk eller kontakt os på tel: 5156 4709

Målet er at lave plantninger i Vashlovani, så Kartlos hvert år kan sælge ca. 1000 træer på markedet i Batumi. Det er Georgiens næststørste by efter hovedstaden Tbilisi. En del af træerne skal sælges i pottes, men hovedparten vil være afskårne træer. Det vil være nødvendigt at høste træerne ultimo oktober/primus november for at undgå problemer med de 1-2 m sne, der falder i Vashlovani.

Kartlos har planer om at indrette et mellemlager nær sin bopæl.

Lokalregeringen i Adjara er meget interesseret i vores juletræsprojekt. Jeg forventer at få stillet arealerne gratis til rådighed, man vil så gerne have gang i noget nyt. Landsbyerne i bjergene affolkes i disse år, og mange steder driver man ikke landbrugsjorden længere. Jeg håber at kunne finde et sted, hvor der ikke græsses med køer. De er, tro det eller ej, det største problem for en juletræsproducent i Georgien. 🇯🇪

→
Det første dansk producerede nordmannsgran-juletræ i Georgien stod hos familien Manvelitze i julen 2020. Træet stammer fra Dandalo. Afstamningen er Ambrolauri.

R&E FOREST TEAM - EN SAMARBEJDSPARTNER DU ALTID KAN REGNE MED

- GRUNDLAGT I 2008
  - OVER 1200 VELLYKKEDE PROJEKTER
  - OVER 200 ANSATTE REKRUTTERES HVERT ÅR

VI UDFØRER:

- FÆLDNING
- RENSNING
- TRÆK I TRÆER
- NETNING
- PALLETERINGE

VI ER ET DANSK FIRMA. VI SNAKKER ENGELSK.

VERNINGEVEJ-9, 5672, NR. BROBY | CVR.NR. 38966634 | PH.N. +4552191790 +37067522647